

Prof. univ. dr. Norel NEAGU

Drept penal. Partea generală

Ediția a IV-a, revăzută și adăugită

Universul Juridic

București

-2025-

Cuprins

Cuvânt înainte.....	5
Capitolul I. Aspecte introductive.....	7
Secțiunea I Dreptul penal ca ramură de drept.....	7
§1. Definiție.....	7
§2. Funcțiile dreptului penal.....	8
§3. Caracterele dreptului penal.....	9
§4. Sistemul de drept penal actual.....	10
§5. Evoluția dreptului penal.....	11
§6. Știința dreptului penal.....	13
Secțiunea a II-a. Principiile dreptului penal.....	15
§1. Incriminarea în dreptul penal. Principii adresabile în principal legiuitorului.....	16
§1.1. Teorii privind criteriile de incriminare.....	16
§1.1.1. Principiul vătămării.....	16
§1.1.2. Teoria bunurilor juridice.....	18
§1.1.3. Teoria analizei economice a dreptului.....	19
§1.2. Principii de limitare a incriminării.....	20
§1.2.1. Principiul conferirii competențelor.....	21
§1.2.2. Principiul proporționalității și regula ultima ratio.....	22
§1.2.3. Principiul subsidiarității.....	24
§1.2.4. Principiul funcționalității.....	24
§1.2.5. Principiul controlului judiciar al procesului legislativ.....	25
§2. Principii fundamentale în elaborarea și aplicarea normelor penale.....	26
§2.1. Principiul legalității incriminării și sancțiunilor.....	27
§2.2. Principiul egalității în fața legii penale.....	30
§2.3. Principiul umanismului.....	31
Secțiunea a III-a. Izvoarele dreptului penal.....	33
§1. Noțiunea de izvor de drept penal.....	33
§2. Izvoare formale interne de drept penal.....	35
§2.1. Legea penală.....	35
§2.2. Jurisprudența obligatorie.....	40
§2.3. Cutuma?.....	43
§3. Izvoare formale internaționale de drept penal.....	44
§3.1. Tratatate și convenții internaționale.....	44
§3.2. Acte adoptate la nivelul Uniunii Europene.....	45
§3.3. Jurisprudența internațională.....	49
Secțiunea a IV-a. Norma juridică penală și interpretarea acesteia.....	51
§1. Noțiunea și structura normei juridice penale.....	51
§2. Clasificarea normelor juridice penale.....	53
§3. Interpretarea normelor juridice penale.....	57
§3.1. Formele interpretării.....	58

§3.2. Metodele sau procedeele de interpretare.....	59
§3.3. Limitele interpretării	61
Secțiunea a V-a. Raportul juridic penal	62
§1. Noțiune. Tipuri de raporturi juridice penale	62
§2. Raportul juridic penal de conformare	63
§2.1. Noțiune. Elementele raportului juridic penal de conformare.....	63
§2.2. Nașterea, modificarea și stingerea raportului juridic penal de conformare.....	64
§3. Raportul juridic penal de conflict	65
§3.1. Noțiune. Elementele raportului juridic penal de conflict.....	65
§3.2. Nașterea, modificarea și stingerea raportului juridic penal de conflict.....	66
Capitolul II. Infrațiunea și trăsăturile esențiale ale acesteia.....	67
Secțiunea I. Noțiunea de infrațiune.....	67
§1. Noțiune	67
§2. Definiție	68
Secțiunea a II-a. Trăsăturile esențiale ale infrațiunii.....	69
§1. Trăsăturile esențiale în concepția redactorilor codului penal.....	69
§2. Trăsăturile esențiale în concepția doctrinei.....	71
§3. Trăsăturile esențiale în reglementarea codului penal.....	75
Secțiunea a III-a. Fapta prevăzută de legea penală.....	76
§1. Obiectul infrațiunii.....	77
§1.1. Obiectul material și obiectul juridic al infrațiunii	78
§1.2. Obiectul simplu și obiectul complex al infrațiunii	80
§2. Subiecții infrațiunii	80
§2.1. Subiectul activ al infrațiunii	81
§2.2. Subiectul pasiv al infrațiunii	83
§3. Situația premisă	84
§4. Elementul material.....	84
§5. Condiții esențiale pentru existența infrațiunii	88
§6. Urmarea imediată.....	89
§7. Legătura de cauzalitate	91
Secțiunea a IV-a. Vinovăția.....	92
Subsecțiunea I. Condițiile vinovăției.....	93
§1. Factorii vinovăției	93
§2. Formele vinovăției	93
§2.1. Intenția	93
§2.2. Culpa.....	97
§2.3. Intenția depășită (praeterintenția)	100
§3. Mobilul și scopul	102
§3.1. Mobilul	103
§3.2. Scopul	103
§4. Reguli privind incriminarea în funcție de formele vinovăției.....	104
Subsecțiunea a II-a. Imputabilitatea.....	105
§1. Condițiile imputabilității.....	105
§1.1. Posibilitatea prevederii faptei (conștiința sau factorul intelectual).....	106

§1.2. Posibilitatea de a-și determina în mod liber voința (libertatea de voință și acțiune).....	107
§2. Teoria imputării obiective.....	108
Secțiunea a V-a. Cauzele justificative	110
Subsecțiunea I. Considerații generale.....	110
§1. Cauzele care exclud infracțiunea	110
§2. Cauzele justificative.....	113
Subsecțiunea a II-a. Legitima apărare	114
§1. Noțiune	114
§2. Condiții	115
§2.1. Condițiile atacului.....	115
§2.2. Condițiile apărării	121
§3. Legitima apărare prezumată	124
§4. Efecte	125
Subsecțiunea a III-a. Starea de necesitate	126
§1. Noțiune	126
§2. Condiții	127
§2.1. Condițiile pericolului	127
§2.2. Condițiile acțiunii de salvare	131
§3. Efecte.....	135
Subsecțiunea a IV-a. Exercițarea unui drept sau îndeplinirea unei obligații	136
§1. Noțiune	136
§2. Exercițarea unui drept.....	137
§3. Îndeplinirea unei obligații.....	140
§4. Efecte.....	144
Subsecțiunea a V-a. Consimțământul persoanei vătămate	144
§1. Noțiune	144
§2. Condiții	146
§3. Efecte	149
Secțiunea a VI-a. Cauzele de neimputabilitate	149
Subsecțiunea I. Considerații generale.....	149
Subsecțiunea a II-a. Constrângerea fizică.....	150
§1. Noțiune	150
§2. Condiții	150
§3. Efecte	153
Subsecțiunea a III-a. Constrângerea morală	153
§1. Noțiune	153
§2. Condiții	154
§3. Efecte	157
Subsecțiunea a IV-a. Excesul neimputabil	157
§1. Noțiune	157
§2. Excesul de apărare	158
§3. Excesul de salvare	161
§4. Efecte	162
Subsecțiunea a V-a. Minoritatea făptuitorului.....	163
§1. Noțiune	163

§2. Condiții	163
§3. Efecte	165
Subsecțiunea a VI-a. Iresponsabilitatea	167
§1. Noțiuni	167
§2. Condiții	168
§3. Efecte	172
Subsecțiunea a VII-a. Intoxicația	173
§1. Noțiuni	173
§2. Condiții	173
§3. Efecte	175
Subsecțiunea a VIII-a. Eroarea	176
§1. Noțiuni	176
§2. Condiții	178
§2.1. Eroarea asupra elementelor constitutive ale infracțiunii	178
§2.2. Eroarea asupra caracterului ilicit al faptei	182
§2.3. Eroarea asupra caracterului agravat al faptei	185
§3. Efecte	187
Subsecțiunea a IX-a. Cazul fortuit	188
§1. Noțiuni	188
§2. Condiții	189
§3. Efecte	193
Secțiunea a VII-a. Clasificarea infracțiunilor	194
§1. Clasificare uniformă, bipartită sau tripartită a infracțiunilor	194
§2. Infracțiuni politice, infracțiuni militare și infracțiuni de drept comun	195
§3. Infracțiuni cu conținut unic, cu conținut alternativ și infracțiuni cu conținuturi alternative	196
§4. Infracțiuni simple și infracțiuni complexe	198
§5. Infracțiuni materiale și infracțiuni formale	198
§6. Infracțiuni cu subiect necalificat, cu subiect calificat și <i>in persona propria</i>	199
§7. Infracțiuni tipice și atipice	199
§8. Infracțiuni de pericol și infracțiuni de rezultat	201
§9. Infracțiuni intenționate, <i>praeterintenționate</i> și infracțiuni săvârșite din culpă	202
Capitolul III. Formele și variantele infracțiunii	203
Secțiunea I. Fazele de desfășurare a infracțiunii	203
§1. Perioade în desfășurarea activității infracționale	203
§2. Perioada internă	204
§3. Perioada externă	205
Secțiunea a II-a. Actele de pregătire	206
§1. Noțiuni	206
§2. Condiții	207
§3. Incriminare și sancționare	208
Secțiunea a III-a. Tentativa	210
§1. Noțiuni	210

§2. Condiții	210
§3. Clasificare	214
§4. Infrațiuni la care tentativa nu este posibilă	217
§5. Incriminare și sancționare	219
Secțiunea a IV-a. Cauzele de nepedepsire	221
§1. Considerații generale	221
§2. Desistarea	222
§2.1. Noțiune	222
§2.2. Condiții	222
§2.3. Efecte	225
§3. Împiedicarea producerii rezultatului	226
§3.1. Noțiune	226
§3.2. Condiții	226
§3.3. Efecte	229
Secțiunea a V-a. Consumarea și epuizarea infracțiunii	230
§1. Consumarea infracțiunii	230
§2. Epuizarea infracțiunii	231
Secțiunea a VI-a. Variantele infracțiunii	231
Capitolul IV. Unitatea de infracțiune	235
Secțiunea I. Unitatea de infracțiune – noțiune și clasificare	235
§1. Noțiune	235
§2. Clasificare	236
Secțiunea a II-a. Infracțiunea simplă	239
Secțiunea a III-a. Infracțiunea continuă	241
§1. Noțiune	241
§2. Clasificare	242
§3. Data comiterii infracțiunii continue. Efecte	243
Secțiunea a IV-a. Infracțiunea complexă	244
§1. Noțiune	244
§2. Clasificare	245
§3. Sancționare	247
Secțiunea a V-a. Infracțiunea de obicei	248
§1. Noțiune	248
§2. Data săvârșirii infracțiunii. Efecte	250
Secțiunea a VI-a. Infracțiunea continuată	251
§1. Noțiune	251
§2. Condiții	252
§3. Data săvârșirii infracțiunii. Efecte	258
Secțiunea a VII-a. Infracțiunea deviată	259
§1. Noțiune	259
§2. Clasificare	259
§3. Natură juridică. Efecte	260
Secțiunea a VIII-a. Infracțiunea progresivă	262
§1. Noțiune	262
§2. Efecte	265

Capitolul V. Pluralitatea de făptuitori	266
Secțiunea I. Considerații generale privind pluralitatea de făptuitori	266
§1. Noțiuni	266
§2. Condiții	267
§3. Formele pluralității de făptuitori.....	268
§3.1. Pluralitatea naturală	268
§3.2. Pluralitatea constituită.....	269
§3.3. Pluralitatea ocazională (participația penală)	270
Secțiunea a II-a. Participația penală.....	271
Subsecțiunea I. Considerații generale.....	271
§1. Noțiuni și caracterizare	271
§2. Felurile participației penale	272
§3. Natura juridică și caracteristicile participației penale	273
Subsecțiunea a II-a. Co(autoratul)	274
§1. Autorul și autoratul	274
§2. Coautoratul	275
§2.1. Noțiuni	275
§2.2. Condiții	275
§2.3. Infrațiuni la care coautoratul nu este posibil	278
Subsecțiunea a III-a. Instigarea.....	278
§1. Noțiuni	278
§2. Condiții	279
§3. Formele instigării.....	281
§4. Acte de instigare prevăzute ca infracțiuni de sine stătătoare	282
Subsecțiunea a IV-a. Complicitatea.....	282
§1. Noțiuni	282
§2. Condiții	283
§3. Felurile complicității.....	286
Subsecțiunea a V-a. Participația improprie.....	287
§1. Noțiuni	287
§2. Modalitatea intenție-culpă	288
§3. Modalitatea intenție – lipsă vinovăție	290
Subsecțiunea a VI-a. Sancționarea participației.....	290
§1. Circumstanțe personale și reale	290
§1.1. Circumstanțe personale.....	291
§1.2. Circumstanțe reale	291
§2. Sancționarea participației.....	292
§2.1. Sancționarea participației proprii.....	292
§2.2. Sancționarea participației improprii.....	293
§3. Cază de nepedepsire.....	293
Capitolul VI. Răspunderea penală și cauzele care înlătură răspunderea penală	295
Secțiunea I. Răspunderea penală	295
§1. Noțiunea răspunderii penale. Necesitatea reglementării.....	295
§2. Principiile răspunderii penale	297
§2.1. Infracțiunea este singurul temei al răspunderii penale.....	297

§2.2. Principiul răspunderii penale personale.....	298
§2.3. Principiul inevitabilității răspunderii penale.....	298
§2.4. Principiul unicității răspunderii penale (ne bis in idem).....	298
§2.5. Principiul promptitudinii răspunderii penale.....	299
Secțiunea a II-a. Cauzele care înlătură răspunderea penală.....	300
Subsecțiunea I. Amnistia.....	301
§1. Noțiune și caracterizare.....	301
§2. Clasificare.....	302
§3. Obiectul amnistiei.....	305
§4. Efectele amnistiei.....	306
Subsecțiunea a II-a. Prescripția răspunderii penale.....	308
§1. Noțiune și caracterizare.....	308
§2. Termenele prescripției răspunderii penale.....	309
§3. Întreruperea și suspendarea cursului prescripției răspunderii penale.....	313
§3.1. Întreruperea cursului prescripției răspunderii penale. Prescripția specială.....	313
§3.2. Suspendarea cursului prescripției răspunderii penale.....	315
§4. Efectele prescripției răspunderii penale.....	315
Subsecțiunea a III-a. Lipsa sau retragerea plângerii prealabile.....	317
§1. Plângerea prealabilă. Noțiune și caracterizare.....	317
§2. Lipsa plângerii prealabile.....	320
§2.1. Noțiune și caracterizare.....	320
§2.2. Efecte.....	321
§3. Retragerea plângerii prealabile.....	323
§3.1. Noțiune și caracterizare.....	323
§3.2. Efecte.....	324
Subsecțiunea a IV-a. Împăcarea.....	326
§1. Noțiune și caracterizare.....	326
§2. Efecte.....	327
Subsecțiunea a V-a. Acordul de mediere.....	328
§1. Noțiune și caracterizare.....	328
§2. Efecte.....	331
Capitolul VII. Pedepsele aplicabile persoanei fizice.....	332
Secțiunea I. Noțiunea, scopul și funcțiile pedepsei.....	332
Subsecțiunea I. Considerații introductive privind sistemul sancționator în dreptul penal.....	332
Subsecțiunea a II-a. Pedepsa ca sancțiune de drept penal.....	334
§1. Noțiune, scop, funcții.....	334
§2. Noțiunea de pedeapsă și criterii de identificare în jurisprudența CEDO.....	334
Subsecțiunea a III-a. Categoriile pedepselor.....	336
Secțiunea a II-a. Pedepsele principale aplicabile persoanei fizice.....	337
Subsecțiunea I. Detențiunea pe viață.....	337
§1. Noțiune.....	337
§2. Aplicarea pedepsei detențiunii pe viață în cazul pluralității de infracțiuni.....	338
§3. Regim de executare.....	338

§4. Cazuri de neaplicare (comutare) sau înlocuire a pedepsei detențiunii pe viață	338
§5. Efectele cauzelor de reducere a pedepsei și alte consecințe juridice	339
§6. Aplicarea sancțiunilor sau măsurilor prevăzute de lege alături de pedeapsa detențiunii pe viață	340
Subsecțiunea a II-a. Închisoarea	340
§1. Noțiune, limite generale, caracteristici	340
§2. Regimuri de executare ale pedepsei închisorii.....	341
§3. Durata executării pedepsei. Computarea pedepselor și a măsurilor preventive	343
Subsecțiunea a III-a. Amenda.....	343
§1. Noțiune, quantum, criteriile de aplicare.....	343
§2. Amenda care însoțește pedeapsa închisorii.....	346
§3. Înlocuirea pedepsei amenzii cu pedeapsa închisorii	347
§4. Executarea pedepsei amenzii prin prestarea unei munci neremunerate în folosul comunității	348
§5. Executarea pedepsei amenzii. Punerea în executare a închisorii sau muncii în folosul comunității în cazul neplății amenzii. Computarea reținerii sau arestării preventive	349
§6. Situații tranzitorii	350
Secțiunea a III-a. Pedepsele complementare și pedeapsa accesorie	351
Subsecțiunea I. Pedepsele complementare	351
§1. Pedeapsa complementară a interzicerii exercitării unor drepturi.....	352
§1.1. Conținutul pedepsei complementare a interzicerii exercitării unor drepturi.....	352
§1.2. Aplicarea pedepsei complementare a interzicerii exercitării unor drepturi.....	362
§1.3. Executarea pedepsei complementare a interzicerii exercitării unor drepturi.....	363
§1.4. Comunicarea dispunerii pedepsei complementare.....	365
§1.5. Permisuni în executarea pedepsei complementare a interzicerii exercitării unor drepturi	366
§1.6. Situații tranzitorii	367
§2. Degradarea militară	367
§2.1. Noțiune	367
§2.2. Aplicare obligatorie sau facultativă	368
§2.3. Punere în executare.....	369
§2.4. Situații tranzitorii	369
§3. Publicarea hotărârii definitive de condamnare	369
§3.1. Noțiune și aplicare	369
§3.2. Punere în executare.....	370
§3.3. Situații tranzitorii	370
Subsecțiunea a II-a. Pedeapsa accesorie	371
§1. Noțiune și aplicare	371
§2. Conținutul, modul de executare și durata pedepsei accesorii	373
§3. Situații tranzitorii	375

Capitolul VIII. Măsurile de siguranță	376
Secțiunea I. Considerații introductive privind măsurile de siguranță	376
§1. Noțiunea și necesitatea măsurilor de siguranță.....	376
§2. Natura juridică a măsurilor de siguranță.....	377
§3. Scopul și condițiile măsurilor de siguranță.....	379
§4. Categoriile măsurilor de siguranță.....	381
Secțiunea a II-a. Regimul măsurilor de siguranță.....	383
Subsecțiunea I. Obligarea la tratament medical.....	383
§1. Noțiune și durată.....	383
§2. Aplicare și executare.....	384
§3. Obligațiile în legătură cu tratamentul medical.....	386
§4. Înlocuirea sau încetarea obligării la tratament medical	386
Subsecțiunea a II-a. Internarea medicală	387
§1. Noțiune și durată.....	387
§2. Aplicare și executare.....	389
§3. Obligațiile în legătură cu internarea medicală	391
§4. Menținerea, înlocuirea sau încetarea măsurii internării medicale	392
Subsecțiunea a III-a. Interzicerea ocupării unei funcții sau a exercitării unei profesii	392
§1. Noțiune și durată.....	392
§2. Aplicare și executare.....	394
§3. Diferența față de pedeapsa complementară a interzicerii ocupării unei funcții sau exercitării unei profesii	395
Subsecțiunea a IV-a. Confiscarea specială	396
§1. Noțiune și caracterizare	396
§2. Categoriile de bunuri supuse confiscării	398
§3. Procedura confiscării speciale	405
Subsecțiunea a V-a. Confiscarea extinsă	407
§1. Noțiune și caracterizare	407
§2. Condițiile confiscării extinse	409
§3. Procedura confiscării extinse.....	412
Capitolul IX. Pluralitatea de infracțiuni	414
Secțiunea I. Pluralitatea de infracțiuni și formele acesteia	414
§1. Noțiune	414
§2. Formele pluralității de infracțiuni	414
Secțiunea a II-a. Concursul de infracțiuni	415
§1. Noțiune	415
§2. Condiții	415
§3. Formele concursului de infracțiuni	419
§4. Sancționarea concursului de infracțiuni.....	421
§4.1. Considerații generale privind sancționarea concursului de infracțiuni.....	421
§4.2. Stabilirea pedepsei principale rezultante în cazul concursului de infracțiuni.....	422
§4.3. Contopirea pedepselor pentru infracțiuni concurente	426

§4.4. Pedepsele complementare, pedepsele accesorii și măsurile de siguranță în cazul concursului de infracțiuni	427
Secțiunea a III-a. Recidiva.....	429
§1. Noțiune	429
§2. Formele recidivei	429
§3. Termenii recidivei.....	431
§3.1. Condițiile primului termen al recidivei.....	431
§3.2. Condițiile celui de-al doilea termen al recidivei	434
§4. Sancționarea recidivei.....	436
§4.1. Reguli generale de sancționare	436
§4.2. Diferențierea între recidiva postcondamnatorie și recidiva postexecutorie	437
§4.3. Sancționarea recidivei postcondamnatorii	439
§4.4. Sancționarea recidivei postexecutorii	442
§4.5. Descoperirea ulterioară a stării de recidivă.....	442
§4.6. Reguli de aplicare a pedepselor complementare, accesorii sau măsurilor de siguranță în caz de recidivă.....	443
Secțiunea a IV-a. Pluralitatea intermediară	444
§1. Definiție	444
§2. Condiții	445
§3. Sancționare	448
Capitolul X. Individualizarea stabilirii și aplicării pedepselor	450
Secțiunea I. Noțiunea și formele individualizării pedepselor	450
Secțiunea a II-a. Criteriile generale de individualizare a pedepsei.....	451
§1. Necesitatea reglementării criteriilor generale de individualizare a pedepsei	451
§2. Examinarea criteriilor generale de individualizare a pedepsei	452
§3. Evaluarea criteriilor generale în stabilirea pedepsei. Alte criterii de individualizare	459
Secțiunea a III-a. Cauzele de atenuare și agravare	460
Subsecțiunea I. Dispoziții generale.....	460
Subsecțiunea a II-a. Circumstanțele atenuante	463
§1. Circumstanțele atenuante legale	463
§1.1. Provocarea	463
§1.2. Depășirea limitelor legitimei apărări (excesul scuzabil).....	468
§1.3. Depășirea limitelor stării de necesitate (excesul scuzabil).....	469
§1.4. Acoperirea integrală a prejudiciului material cauzat prin infracțiune.....	471
§2. Circumstanțele atenuante judiciare	472
§2.1. Eforturile depuse de infractor pentru înlăturarea sau diminuarea consecințelor infracțiunii	473
§2.2. Împrejurările legate de fapta comisă, care diminuează gravitatea infracțiunii sau pericolozitatea făptuitorului	474
§3. Efectele circumstanțelor atenuante	474
§3.1. Reducerea limitelor de pedeapsă ca efect al aplicării circumstanțelor atenuante în cazul închisorii	475

§3.2. Reducerea limitelor de pedeapsă ca efect al aplicării circumstanțelor atenuante în cazul amenzii	476
§3.3. Stabilirea pedepsei ca efect al aplicării circumstanțelor atenuante în cazul detențiunii pe viață	476
§3.4. Efectele aplicării circumstanțelor atenuante în cazul pedepselor complementare sau accesorii, ori a măsurilor de siguranță	477
Subsecțiunea a III-a. Circumstanțele agravante.....	477
§1. Circumstanțele agravante legale	478
§1.1. Săvârșirea faptei de trei sau mai multe persoane împreună	478
§1.2. Săvârșirea infracțiunii prin cruzimi sau supunerea victimei la tratamente degradante	480
§1.3. Săvârșirea infracțiunii prin metode sau mijloace de natură să pună în pericol alte persoane ori bunuri	481
§1.4. Săvârșirea infracțiunii de către un infractor major, dacă aceasta a fost comisă împreună cu un minor.....	482
§1.5. Săvârșirea infracțiunii profitând de starea de vădită vulnerabilitate a persoanei vătămate, datorată vârstei, stării de sănătate, infirmității sau altor cauze	483
§1.6. Săvârșirea infracțiunii în stare de intoxicație voluntară cu alcool sau cu alte substanțe psihoactive, când a fost provocată în vederea comiterii infracțiunii	484
§1.7. Săvârșirea infracțiunii de către o persoană care a profitat de situația prilejuită de o calamitate, de starea de asediu sau de starea de urgență.....	484
§1.8. Săvârșirea infracțiunii pentru motive legate de rasă, naționalitate, etnie, limbă, religie, gen, orientare sexuală, opinie ori apartenență politică, avere, origine socială, vârstă, dizabilitate, boală cronică necontagioasă sau infecție HIV/SIDA ori pentru alte împrejurări de același fel, considerate de făptuitor drept cauze ale inferiorității unei persoane în raport cu celelalte.....	486
§2. Circumstanțe agravante speciale.....	487
§3. Efectele circumstanțelor agravante	487
§3.1. Efectul aplicării circumstanțelor agravante în cazul închisorii.....	488
§3.2. Efectul aplicării circumstanțelor agravante în cazul amenzii	488
§3.3. Efectul circumstanțelor agravante speciale.....	488
Subsecțiunea a IV-a. Concursul între cauze de atenuare sau de agravare	489
§1. Concursul între cauzele de atenuare	489
§2. Concursul între cauzele de agravare	490
§3. Concursul între cauzele de atenuare și cauzele de agravare	490
Secțiunea a IV-a. Renunțarea la aplicarea pedepsei	491
§1. Noțiuni și caracterizare	491
§2. Condițiile renunțării la aplicarea pedepsei.....	492
§2.1. Condiții privind infracțiunea.....	492
§2.2. Condiții privind infractorul.....	496
§3. Cazuri speciale de aplicare	501
§4. Anularea renunțării la aplicarea pedepsei.....	501
§4.1. Condițiile anulării renunțării la aplicarea pedepsei	502
§4.2. Efectele anulării renunțării la aplicarea pedepsei	504

§5. Efectele renunțării la aplicarea pedepsei.....	505
Secțiunea a V-a. Amânarea aplicării pedepsei.....	506
§1. Noțiune și caracterizare	506
§2. Condițiile amânării aplicării pedepsei	508
§2.1. Condiții privind infracțiunea.....	508
§2.2. Condiții privind infractorul.....	511
§3. Cazuri speciale de aplicare	515
§4. Termenul de supraveghere. Măsuri de supraveghere și obligații.....	516
§4.1. Termenul de supraveghere.....	516
§4.2. Măsurile de supraveghere	517
§4.3. Obligațiile	518
§4.4. Supravegherea.....	522
§4.5. Modificarea sau încetarea obligațiilor	523
§5. Revocarea amânării aplicării pedepsei.....	524
§5.1. Revocarea obligatorie în caz de nerespectare a măsurilor de supraveghere ori de neexecutare a obligațiilor impuse, cu rea-credință	525
§5.2. Revocarea obligatorie în caz de neîndeplinire integrală a obligațiilor civile stabilite prin hotărâre, cu rea-credință.....	525
§5.3. Revocarea obligatorie în caz de săvârșire în termenul de supraveghere a unei noi infracțiuni, cu intenție sau intenție depășită, pentru care s-a pronunțat o hotărâre de condamnare	526
§5.4. Revocarea facultativă în caz de săvârșire în termenul de supraveghere a unei infracțiuni din culpă	529
§5.5. Efectele revocării amânării aplicării pedepsei	530
§6. Anularea amânării aplicării pedepsei.....	531
§6.1. Condițiile anulării renunțării la aplicarea pedepsei.....	531
§6.2. Efectele anulării amânării aplicării pedepsei	532
§7. Efectele amânării aplicării pedepsei	534
Capitolul XI. Individualizarea executării pedepselor.....	536
Secțiunea I. Dispoziții generale	536
Secțiunea a II-a. Suspendarea executării pedepsei sub supraveghere.....	536
§1. Noțiune și caracterizare	536
§2. Condițiile suspendării executării pedepsei sub supraveghere.....	537
§2.1. Condiții privind infracțiunea.....	538
§2.2. Condiții privind infractorul.....	540
§3. Cazuri speciale de aplicare	544
§4. Termenul de supraveghere. Măsuri de supraveghere și obligații.....	545
§4.1. Termenul de supraveghere.....	545
§4.2. Măsurile de supraveghere	545
§4.3. Obligațiile	546
§4.4. Supravegherea.....	550
§4.5. Modificarea sau încetarea obligațiilor	551
§5. Revocarea suspendării executării pedepsei sub supraveghere.....	551
§5.1. Revocarea obligatorie în caz de nerespectare a măsurilor de supraveghere ori de neexecutare a obligațiilor impuse, cu rea-credință.....	552

§5.2. Revocarea obligatorie în caz de neîndeplinire integrală a obligațiilor civile stabilite prin hotărâre, cu rea-credință	552
§5.3. Revocarea obligatorie în caz de neexecutare a pedepsei amenzii în termenul de supraveghere, care a fost înlocuită cu pedeapsa închisorii	554
§5.4. Revocarea obligatorie în caz de săvârșire în termenul de supraveghere a unei noi infracțiuni, cu intenție sau intenție depășită, pentru care s-a pronunțat o hotărâre de condamnare la pedeapsa închisorii.....	555
§5.5. Revocarea facultativă în caz de săvârșire în termenul de supraveghere a unei infracțiuni din culpă	559
§5.6. Efectele revocării suspendării executării pedepsei sub supraveghere	559
§6. Anularea suspendării executării pedepsei sub supraveghere	561
§6.1. Condițiile anulării suspendării executării pedepsei sub supraveghere.....	561
§6.2. Efectele anulării suspendării executării pedepsei sub supraveghere	562
§7. Efectele suspendării executării pedepsei sub supraveghere	563
Secțiunea a III-a. Liberarea condiționată.....	564
§1. Noțiuni și caracterizare	564
§2. Condițiile liberării condiționate	565
§2.1. Condiții liberării condiționate în cazul detențiunii pe viață.....	566
§2.2. Condițiile liberării condiționate în cazul pedepsei închisorii	570
§3. Procedura de acordare a liberării condiționate	575
§4. Termenul de supraveghere. Măsurile de supraveghere și obligații	577
§4.1. Termenul de supraveghere.....	577
§4.2. Măsurile de supraveghere	578
§4.3. Obligațiile	579
§4.4. Supravegherea.....	580
§4.5. Modificarea sau încetarea obligațiilor	580
§5. Revocarea liberării condiționate	582
§5.1. Revocarea obligatorie în caz de nerespectare a măsurilor de supraveghere ori de neexecutare a obligațiilor impuse, cu rea-credință.....	582
§5.2. Revocarea obligatorie în caz de săvârșire în termenul de supraveghere a unei noi infracțiuni, pentru care s-a pronunțat o hotărâre de condamnare la pedeapsa închisorii	583
§5.3. Efectele revocării liberării condiționate.....	584
§6. Anularea liberării condiționate	587
§6.1. Condițiile anulării liberării condiționate.....	587
§6.2. Efectele anulării liberării condiționate.....	589
§7. Efectele liberării condiționate.....	590
Capitolul XII. Cauzele care înlătură executarea pedepselor și consecințele condamnării	592
Secțiunea I. Cauzele care înlătură sau modifică executarea pedepselor	592
Subsecțiunea I. Grațierea	593
§1. Noțiuni și caracterizare	593
§2. Clasificare	594

§3. Obiectul grațierii	599
§4. Grațierea individuală	600
§5. Grațierea colectivă	601
§6. Efectele grațierii.....	602
Subsecțiunea a II-a. Prescripția executării pedepsei	604
§1. Noțiune și caracterizare	604
§2. Termenele prescripției executării pedepsei.....	605
§3. Întreruperea și suspendarea cursului prescripției executării pedepsei	607
§3.1. Întreruperea cursului prescripției executării pedepsei	608
§3.2. Suspendarea cursului prescripției executării pedepsei.....	609
§4. Efectele prescripției executării pedepsei.....	610
Secțiunea a II-a. Cauzele care înlătură consecințele condamnării.....	611
Subsecțiunea I. Noțiunea și efectele reabilitării.....	611
§1. Noțiune și caracterizare	611
§2. Efectele reabilitării.....	615
Subsecțiunea a II-a. Reabilitarea de drept	617
§1. Noțiune și condiții.....	617
§2. Termenul de reabilitare	619
§3. Constatarea reabilitării de drept.....	620
§4. Anularea reabilitării de drept?	621
Subsecțiunea a III-a. Reabilitarea judecătorească.....	621
§1. Noțiune și condiții.....	621
§2. Termenul de reabilitare	623
§3. Acordarea reabilitării judecătorești.....	625
§4. Anularea reabilitării	626
Capitolul XIII. Minoritatea	627
Secțiunea I. Aspecte introductive	627
Secțiunea a II-a. Regimul răspunderii penale a minorului.....	627
§1. Limitele răspunderii penale	627
§2. Consecințele răspunderii penale	629
§3. Măsurile educative.....	630
§4. Referatul de evaluare	631
Secțiunea a III-a. Regimul măsurilor educative neprivative de libertate	632
§1. Considerații introductive.....	632
§2. Stagiul de formare civică	633
§3. Supravegherea.....	635
§4. Consemnarea la sfârșit de săptămână	636
§4.1. Noțiune și reglementare	636
§4.2. Situații tranzitorii	637
§5. Asistarea zilnică.....	637
§6. Obligații ce pot fi impuse minorului.....	638
§7. Modificarea sau încetarea obligațiilor	639
§8. Prelungirea sau înlocuirea măsurilor educative neprivative de libertate	640

Secțiunea a IV-a. Regimul măsurilor educative privative de libertate	641
§1. Considerații introductive	641
§2. Internarea într-un centru educativ	642
§2.1. Noțiune și reglementare	643
§2.2. Situații tranzitorii	644
§3. Internarea într-un centru de detenție	645
§3.1. Noțiune și reglementare	646
§3.2. Situații tranzitorii	648
§4. Schimbarea regimului de executare	649
§5. Calculul duratei măsurilor educative	649
Secțiunea a V-a. Dispoziții comune	650
§1. Efectele cauzelor de atenuare și agravare	650
§2. Pluralitatea de infracțiuni	651
§2.1. Noțiune și reglementare	652
§2.2. Situații tranzitorii	653
§3. Descoperirea unei infracțiuni săvârșite în timpul minorității	654
§4. Prescripția răspunderii penale a minorilor	655
§5. Prescripția executării măsurilor educative	655
§6. Efectele măsurilor educative	656
§6.1. Noțiune și reglementare	656
§6.2. Situații tranzitorii	657
§7. Minorul devenit major	657
Capitolul XIV. Răspunderea penală a persoanei juridice	658
Secțiunea I. Condițiile răspunderii penale a persoanei juridice	658
Subsecțiunea I. Premisele răspunderii penale a persoanei juridice	658
§1. Perspectivă istorică asupra răspunderii penale a persoanei juridice	658
§2. Necesitatea sancționării penale a persoanei juridice	661
Subsecțiunea a II-a. Condițiile răspunderii penale a persoanei juridice	663
§1. Entitățile responsabile	664
§1.1. Răspunderea penală a persoanelor juridice de drept public	665
§1.2. Răspunderea penală a persoanelor juridice de drept privat	667
§2. Condițiile obiective ale răspunderii penale a persoanei juridice	668
§3. Condițiile subiective ale răspunderii penale a persoanei juridice	670
§4. Concursul între răspunderea penală a persoanei juridice și răspunderea penală a persoanei fizice	672
Secțiunea a II-a. Sancțiunile și măsurile aplicabile persoanei juridice	673
Subsecțiunea I. Sistemul pedepselor aplicabil persoanei juridice	673
Subsecțiunea a II-a. Pedepsele principale aplicabile persoanei juridice	675
§1. Stabilirea amenzii pentru persoana juridică	675
§2. Punerea în executare a pedepsei amenzii	677
Subsecțiunea a III-a. Pedepsele complementare aplicabile persoanei juridice	678
§1. Aplicarea și executarea pedepselor complementare în cazul persoanei juridice	678

§2. Dizolvarea persoanei juridice	679
§2.1. Noțiune și condiții de aplicare	679
§2.2. Neaplicarea dizolvării persoanei juridice.....	682
§2.3. Punerea în executare a pedepsei complementare a dizolvării persoanei juridice.....	683
§3. Suspendarea activității persoanei juridice.....	683
§3.1. Noțiune și condiții de aplicare	683
§3.2. Neaplicarea suspendării activității persoanei juridice.....	685
§3.3. Punerea în executare a pedepsei complementare a suspendării activității persoanei juridice.....	686
§4. Închiderea unor puncte de lucru ale persoanei juridice	686
§4.1. Noțiune și condiții de aplicare	686
§4.2. Punerea în executare a pedepsei complementare a închiderii unor puncte de lucru ale persoanei juridice.....	688
§5. Interzicerea de a participa la procedurile de achiziții publice.....	688
§5.1. Noțiune și condiții de aplicare	688
§5.2. Punerea în executare a pedepsei complementare a interzicerii persoanei juridice de a participa la procedurile de achiziții publice	690
§6. Plasarea sub supraveghere judiciară	690
§6.1. Noțiune și condiții de aplicare	690
§6.2. Neaplicarea pedepsei complementare a plasării sub supraveghere judiciară a persoanei juridice	691
§6.3. Punerea în executare a pedepsei complementare a plasării sub supraveghere judiciară	692
§7. Afișarea sau publicarea hotărârii de condamnare	692
§7.1. Noțiune și condiții de aplicare	692
§7.2. Punerea în executare a pedepsei complementare a afișării sau publicării hotărârii de condamnare	694
Subsecțiunea a III-a. Măsurile de siguranță aplicabile persoanei juridice	695
Secțiunea a III-a. Dispoziții ale părții generale a Codului penal aplicabile persoanei juridice	695
Subsecțiunea I Individualizarea pedepselor aplicabile persoanei juridice.....	695
§1. Individualizarea sancțiunilor aplicabile persoanei juridice.....	695
§2. Stările de atenuare și agravare a pedepsei.....	697
Subsecțiunea a II-a. Alte instituții din partea generală a Codului penal aplicabile persoanei juridice	698
§1. Participația penală.....	698
§2. Cauzele care exclud infracțiunea	699
§3. Cauzele care înlătură răspunderea penală.....	700
§4. Cauzele care înlătură executarea pedepselor și consecințele condamnării	700
§4.1. Grațierea	700
§4.2. Prescripția executării pedepsei.....	701
§4.3. Reabilitarea persoanei juridice.....	701
§5. Efectele comasării și divizării persoanei juridice	701

Capitolul XV. Aplicarea legii penale în timp și spațiu	703
Secțiunea I. Aplicarea legii penale în timp	703
Subsecțiunea I. Activitatea legii penale	704
§1. Noțiune și condiții	704
§2. Intrarea și ieșirea din vigoare a legii penale	705
§3. Săvârșirea faptei prevăzute de legea penală în timpul cât legea este în vigoare	707
§4. Soluționarea raportului juridic penal de conflict în timpul cât legea este în vigoare	708
§5. Concursul de legi penale.....	708
Subsecțiunea a II-a. Neretroactivitatea legii penale.....	710
Subsecțiunea a III-a. Retroactivitatea legii penale.....	711
§1. Legea penală de dezincriminare	711
§2. Legea penală mai favorabilă.....	714
Subsecțiunea a IV-a. Ultraactivitatea legii penale	714
§1. Legea penală temporară.....	714
§2. Legea penală mai favorabilă.....	715
Subsecțiunea a V-a. Legea penală mai favorabilă	716
§1. Aplicarea legii penale mai favorabile până la judecarea definitivă a cauzei	716
§1.1. Noțiune și condiții.....	716
§1.2. Modalitatea de stabilire a legii penale mai favorabile	717
§1.3. Criterii de stabilire a legii penale mai favorabile.....	720
§1.4. Situații tranzitorii	725
§1.5. Practică judiciară obligatorie	726
§2. Aplicarea legii penale mai favorabile după judecarea definitivă a cauzei.....	756
§2.1. Noțiune și condiții.....	757
§2.2. Reguli de aplicare	758
§2.3. Situații tranzitorii	761
§2.4. Practică judiciară obligatorie	764
Secțiunea a II-a. Aplicarea legii penale în spațiu.....	790
Subsecțiunea I. Teritorialitatea legii penale.....	791
§1. Noțiunea de teritoriu	791
§2. Noțiunea de infracțiune săvârșită pe teritoriul României	792
Subsecțiunea a II-a. Personalitatea legii penale.....	794
§1. Noțiune	794
§2. Condiții de aplicare.....	794
§2.1. Calitatea făptuitorului	794
§2.2. Locul săvârșirii faptei	795
§2.3. Gravitatea faptei săvârșite și condiția dublei incriminări	795
§2.4. Condiții de procedură pentru urmărirea faptei.....	797
Subsecțiunea a III-a. Realitatea legii penale	798
§1. Noțiune	798
§2. Condiții de aplicare.....	799

§2.1. Calitatea infractorului și calitatea persoanei vătămate.....	799
§2.2. Locul săvârșirii faptei	800
§2.3. Condiții de procedură pentru urmărirea faptei.....	800
Subsecțiunea a IV-a. Universalitatea legii penale.....	801
§1. Noțiune	801
§2. Condiții de aplicare.....	801
§2.1. Calitatea infractorului și calitatea persoanei vătămate.....	802
§2.2. Locul săvârșirii faptei	802
§2.3. Prezența infractorului de bunăvoie în România.....	803
§2.4. Condiții privind infracțiunea săvârșită sau refuzul extrădării ori predării.....	803
Subsecțiunea a V-a. Excepții de la aplicarea legii penale în spațiu	804
§1. Legea penală și tratatele internaționale.....	805
§2. Imunitatea de jurisdicție.....	806
Bibliografie generală selectivă	809

Cuvânt-înainte

Cursul de drept penal, partea generală, se adresează, în principal, studenților de la facultățile de drept, dar și absolvenților care se pregătesc pentru admiterea în profesiile juridice și practicienilor dreptului penal.

Structura cursului nu urmează succesiunea titlurilor din Codul penal, partea generală, ci încearcă să prezinte instituțiile dreptului penal într-o succesiune logică a învățării, fără a folosi, în măsura posibilului, instituții de drept penal neanalizate încă pentru a explica noțiunile supuse analizei.

Mărturisesc că structura cursului mi-a fost inspirată de Manualul de drept penal al profesorului Bulai, dar consider că structura adoptată de profesor poate fi îmbunătățită, prin prisma experienței de predare acumulată de mine în ultimii 18 ani și a contactului permanent cu studenții la seminar. Spre exemplu, consider că aspectele generale privind aplicarea legii penale în timp și spațiu, care sunt tratate în partea incipientă a codului penal, trebuie tratate la finalul cursului de drept penal, partea generală, datorită influenței pe care o are aplicarea în timp asupra tuturor instituțiilor infracțiunii și pedepsei. În analiza aplicării legii penale în timp se vorbește de condiții de tragere la răspundere penală, pedepse stabilite sau aplicate, concurs de infracțiuni, recidivă, infracțiune continuată, prescripție, reabilitare etc., noțiuni care creează reale dificultăți de înțelegere studenților aflați la prima interacțiune cu dreptul penal.

Codul nostru penal actual, în special în ceea ce privește teoria infracțiunii, are o pronunțată influență germană, astfel că analiza instituțiilor se va face, în cea mai mare parte, potrivit doctrinei naționale și internaționale actuale. Datorită faptului că sunt adeptul unui sistem de drept penal pragmatic și mai simplu, îndreptat, în principal, spre *common law*, exprimarea propriilor opinii care sunt divergente sau contrare opiniei majoritare doctrinare se va face în mare măsură în notele de subsol, pentru a nu aduce atingere sistemului de învățare al studenților și șanselor acestora de a accede în profesiile juridice.

Pentru adepții filosofiei dreptului, mărturisesc că nu mă încadrez nici în curentul școlii naturaliste, nici în cel al școlii pozitivistice sau, mai recent, funcționaliste. Dacă veți întâlni pe parcursul analizei mele noțiuni care se încadrează în curentele menționate și care, aparent, nu pot coexista, aceasta se datorează unei alegeri voite de mine, iar nu ignoranței în ceea ce privește principalele teorii ale școlilor menționate. Nu consider filosofia dreptului penal lipsită de importanță, dar nici nu doresc să mă aplec asupra diverselor teorii mai mult decât este necesar pentru explicarea și fundamentarea sumară a principalelor instituții de drept penal: infracțiunea și pedeapsa.

Făcând trimitere la literatura de specialitate recentă, dar și la jurisprudența din ultimii ani a instanței supreme și la deciziile recente ale Curții Constituționale, ale Curții Europene a Drepturilor Omului sau ale Curții de Justiție a Uniunii Europene, lucrarea urmărește să provoace cititorul să gândească și să găsească soluții proprii problemelor juridice ridicate de legislația penală națională, arătând, în același timp, care este orientarea jurisprudențială majoritară.

Sper că acest curs va fi un veritabil instrument ajutător pentru înțelegerea dreptului penal, partea generală, atât pentru studenți, cât și pentru practicieni.

Autorul

Capitolul I

ASPECTE INTRODUCATIVE

Secțiunea I

Dreptul penal ca ramură de drept

§1. Definiție

1. Dreptul penal este una din ramurile dreptului cu vizibilitate în toate aspectele vieții sociale. Legăturile cu dreptul penal se realizează încă din fragedă pruncie, regulile stabilite de această ramură a dreptului se împletesc cu regulile de conviețuire socială dictate de normele morale.

Poveștile noastre preferate pe care le ascultam când eram mici conțin, pe lângă pildele necesare dezvoltării personalității, referiri la dreptul penal și instituțiile sale. Astfel, *Punguța cu doi bani* pune problema existenței infracțiunii de însușirea bunului găsit (art. 243 C. pen.), în cazul cocoșului care găsește banii, respectiv a infracțiunii de furt (art. 228 C. pen.), în cazul boierului care ia punguța cu doi bani cocoșului.

Prâslea cel voinic și merele de aur se învâрте în jurul infracțiunii de omor (art. 188 C. pen.), în cazul fraților lui Prâslea, care îl lasă în fântână fără posibilități de supraviețuire, dar și a posibilelor cauze justificative la această infracțiune (spre exemplu, legitima apărare), în cazul lui Prâslea, care omoară zmeii pentru a elibera fetele de împărat; povestea *Tom Degețel* ridică problema infracțiunii de abandon de familie (art. 378 C. pen.).

Nici religia nu ocolește regulile de conduită impuse de dreptul penal (dacă ne raportăm la trei din cele mai importante porunci din Biblie – să nu ucizi, să nu furi, să nu mărturisești strâmb împotriva aproapelui tău).

În general, dreptul penal stabilește reguli de conduită pentru protejarea unor valori sociale importante pentru comunitate, reguli care sunt în concordanță cu preceptele morale ale unei societăți date la un anumit moment istoric.

Putem defini dreptul penal ca fiind acea ramură a dreptului care stabilește faptele care constituie infracțiuni, condițiile de existență ale acestora, condițiile de trager la răspundere penală¹ a infractorului și sancțiunile aplicabile acestuia, precum și alte măsuri care pot fi dispuse în cazul săvârșirii unei fapte prevăzute de legea penală.

Dreptul penal este considerat în doctrină ca fiind „câinele de pază” al ordinii sociale, revenindu-i misiunea apărării valorilor fundamentale ale vieții în societate².

Din cele ce precedă conchidem faptul că dreptul penal, ca ramură a dreptului, reglementează relații de conviețuire socială, protejând cele mai importante valori sociale ale unei comunități. De altfel, însăși denumirea acestei ramuri a dreptului este sugestivă, derivând din latinul *poena* (pedeapsă) și din adjectivul *poenalis* (referitor la pedeapsă)³.

Ca noțiune echivalentă se utilizează în doctrină și noțiunea de „drept criminal”, derivată din latinescul *crimen, -inis* (învinuire, acuzație, crimă)⁴.

¹ Consider, alături de alți autori, că instituția răspunderii penale constituie o complicație inutilă a teoriei dreptului penal, putând fi suplinită de instituția pedepsei, interpretată în sens larg. Atâta timp cât Codul penal stabilește cauze care înlătură răspunderea penală, însă voi analiza această instituție, care este inclusă de doctrina majoritară în cele trei instituții majore care guvernează dreptul penal: infracțiunea, răspunderea penală și pedeapsa.

² F. Streteanu, D. Nițu, *Drept penal. Partea generală*, vol. I, Ed. Universul Juridic, București, 2014, p. 9.

³ M. Hotca, *Manual de drept penal. Partea generală*, Ed. Universul Juridic, București, 2017, p. 7.

⁴ V. Pașca, *Drept penal. Partea generală*, Ed. Universul Juridic, București, 2011, p. 11.

§2. Funcțiile dreptului penal

2. Funcțiile dreptului penal sunt definite în literatura de specialitate ca fiind sarcina sau rolul pe care acesta trebuie să îl îndeplinească în societate¹.

Există opinii diverse în doctrina dreptului penal cu privire la funcțiile acestuia. Unii autori consideră că există două funcții care pot fi asociate dreptului penal², respectiv funcția protectoare și funcția educativă, alți autori consideră că dreptul penal îndeplinește trei funcții, respectiv funcția preventivă, funcția normativă și funcția asigurării dezvoltării sistemului de valori sociale³. Consider, alături de alți autori, că dreptul penal îndeplinește funcțiile normativă, preventiv-educativă și sancționatoare⁴.

Funcția normativă a dreptului penal constă în sarcina statului de a stabili protecția relațiilor sociale fundamentale prin intermediul normelor penale prevăzute în codul penal și în legile speciale cu dispoziții penale. Statul, prin intermediul legiuitorului, trebuie să stabilească o politică penală coerentă privind prevenirea, descoperirea și sancționarea infracțiunilor, precum și a tratamentului penal aplicabil infractorilor. Funcția normativă este considerată de unii autori ca fiind o funcție protectoare sub un dublu aspect: protecția valorilor sociale fundamentale, pe de o parte, dar și o protecție a infractorului împotriva unor reacții disproporționate sau abuzive ale statului⁵.

Funcția preventiv-educativă constă în sarcina statului de formare în sânul societății a unei conștiințe colective de respect al valorilor sociale ocrotite de legea penală⁶. Această funcție este în strânsă legătură cu funcția normativă, care are, prin însăși reglementarea sancțiunilor aplicabile infracțiunilor stabilite prin legislația penală, un caracter pronunțat preventiv. Funcția preventivă nu constă numai în reglementarea infracțiunilor și a pedepselor aplicabile acestora în legislația penală (prevenția generală), ci în toate aspectele legate de crearea unei conștiințe colective de respectare a regulilor societății, plecând de la conștientizarea comportamentelor antisociale în școli, continuând cu programe de prevenție generală sau specială adresate întregii populații sau numai anumitor categorii de persoane vulnerabile și terminând cu programe de educație civică.

Funcția educativă se realizează prin motivarea membrilor societății în sensul respectării dispozițiilor legale, dincolo de amenințarea sancțiunii penale atașate ei⁷. Educația societății în general realizează funcția preventivă generală a dreptului penal, dar putem vorbi și de o funcție preventivă specială, prin reeducarea infractorului pentru reinsertia acestuia în societate⁸.

Funcția sancționatoare a dreptului penal constă în rolul statului, prin organele sale judiciare, de a identifica, în cazul încălcării normelor de conviețuire socială reglementate prin intermediul dreptului penal, persoanele responsabile de săvârșirea faptelor antisociale și de a

¹ F. Streteanu, D. Nițu, *op. cit.*, p. 10, M. Hotca, *op. cit.*, p. 9.

² F. Streteanu, D. Nițu, *op. cit.*, p. 12.

³ C. Bulai, B.N. Bulai, *Manual de drept penal. Partea generală*, Ed. Universul Juridic, București, 2007, p. 8; C. Mitrache, Cr. Mitrache, *Drept penal român. Partea generală*, Ed. Universul Juridic, București, 2016, p. 32.

⁴ A se vedea, în acest sens, M. Hotca, *op. cit.*, p. 10.

⁵ F. Streteanu, D. Nițu, *op. cit.*, p. 12.

⁶ M. Hotca, *op. cit.*, p. 10.

⁷ F. Streteanu, D. Nițu, *op. cit.*, p. 13.

⁸ Unul dintre cele mai importante aspecte ale funcției preventiv-educative, care, din păcate, nu funcționează la parametrii optimi nici în sistemul penitenciar din România, dar nici în sistemul de probațiune destinat supravegherii persoanelor supuse unor mijloace de individualizare a stabilirii, aplicării sau executării pedepsei neprivative de libertate. Principalele cauze pe care le identific pentru eșecul funcției prevenției speciale sunt constituite de lipsa personalului, condițiile de detenție, dar și mesajul incoerent al statului în domeniul educației.

aplica acestora sancțiunile sau măsurile specifice prevăzute în norma de incriminare (pedepse, măsuri educative, măsuri de siguranță). Funcția sancționatoare este văzută în practica judiciară ca având un rol foarte important în realizarea prevenției speciale, pe de o parte prin îndepărtarea temporară din societate a persoanei care a încălcat legea (în cazul aplicării unei pedepse privative de libertate), iar pe de altă parte prin atenționarea celorlalți membri ai societății asupra consecințelor la care se expun în eventualitatea încălcării normei, dar și asupra promptitudinii reacției statului în cazul încălcării acesteia¹.

§3. Caracterele dreptului penal

3. Doctrina este relativ unanimă în a stabili trei caractere ale dreptului penal: caracterul de drept public, caracterul autonom și caracterul unitar².

Sistemul actual al dreptului are două mari componente: dreptul public și dreptul privat. Dreptul penal aparține **dreptului public**, raporturile juridice reglementate de dreptul penal fiind raporturi de putere sau autoritate născute între stat, ca putere publică, și cetățeni, ca destinatari ai normei penale, în cazul raporturilor juridice de conformare, sau ca făptuitori ori persoane vătămate, în cazul raporturilor juridice de conflict, generate de săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală³.

Caracterul autonom al dreptului penal este dat de obiectul propriu de reglementare (autonomia normativă), dar și de autonomia conceptuală și procedurală. Prin autonomie normativă se înțelege aptitudinea dreptului penal de a crea norme de conduită, fără a se limita la a sancționa încălcări ale normelor impuse de alte ramuri de drept. Autonomia conceptuală se manifestă prin aceea că dreptul penal poate conferi un alt sens noțiunilor, instituțiilor și termenilor folosiți, diferit de cel al altor ramuri de drept din care sunt preluați. Autonomia procedurală presupune că procesul penal se bucură de o independență completă în raport cu procedurile nepenale din alte ramuri de drept⁴.

Caracterul unitar al dreptului penal semnifică necesitatea interpretării normelor penale ca un tot unitar, cu caracter de sistem. Dreptul penal cuprinde atât norme penale generale, cât și norme penale speciale, care se regăsesc în partea specială a codului penal sau în legi penale speciale ori în legi nepenale care cuprind dispoziții penale, iar aplicarea acestor norme este condiționată de interacțiunea acestora și de strânsa lor conexiune. Nu se poate imagina aplicarea dispozițiilor de drept penal, partea specială, referitoare la incriminarea unei infracțiuni fără a se face aplicarea dispozițiilor din partea generală referitoare la trăsăturile esențiale ale infracțiunii, cauzele justificative sau de neimputabilitate, cauzele care înlătură răspunderea penală, sistemul sancționator etc.⁵.

¹ Transformarea funcției sancționatoare într-o funcție preventivă este, în opinia mea, o justificare a unei realități care îndepărtează puțin morala de religie: asumarea obligației în societate de a ne judeca semenii, spre deosebire de religie, care atribuie această funcție de judecată divinității.

² În doctrină se mai afirmă că dreptul penal mai prezintă un caracter subsidiar și un caracter selectiv. Fără a nega justetea acestor afirmații, voi analiza aceste caractere ale dreptului penal atunci când mă voi referi la criteriile de incriminare, în analiza principiilor dreptului penal. A se vedea, în acest sens, **F. Streteanu, D. Nițu**, *op. cit.*, pp. 19-21, **M. Hotca**, *op. cit.*, p. 12.

³ **V. Pașca**, *op. cit.*, p. 14.

⁴ Pentru mai multe detalii, a se vedea **F. Streteanu, D. Nițu**, *op. cit.*, pp. 16-19. Faptul că afirm despre capacitatea dreptului penal de a crea norme de conduită nu mă transformă într-un pozitivist radicalist de genul lui Kelsen, aici afirm pur și simplu că dreptul penal are caracter autonom în raport cu alte ramuri de drept, iar nu faptul că izvorul material al normelor juridice este identic cu cel formal.

⁵ Caracterul unitar al dreptului penal este pus în discuție, în practica judiciară, în interpretarea și aplicarea legii penale în timp, în special atunci când se analizează legea penală mai favorabilă. Interpretarea dată acestei instituții de Curtea Constituțională prin decizia nr. 265/2014 este deficitară, permițând nu numai aplicarea globală a legii